

ЛИТЕРАТУРЕН ЗБОР

ЛИТЕРАТУРЕН ЗБОР

ГОД. LXIX СКОПЈЕ, 4-6 2022

СОДРЖИНА

ПОВОДИ

Бобан Карайејовски

ЈАЗИКОТ И СТИЛОТ НА ЈОВАН ПАВЛОВСКИ

(По повод jubилејното издание на *Сок од ѝросџаџа*)..... 3

ЈАЗИК

Лилјана Макаријоска

Бисера Павлеска-Георѓиевска

ФРАЗЕОЛОГИЈАТА ПО ТВОРЕЧКИТЕ ВРВИЦИ

НА ТРАЈАН ПЕТРОВСКИ 17

Васил Дрвошанов

КОН СЕМАНТИКАТА НА ЛЕКСЕМАТА *БАРА*

ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК 29

Бисера Сиџанкова

ЧЕСТИТЕ ГРЕШКИ НА СТУДЕНТИТЕ НА ИСПИТОТ

ПО СОВРЕМЕН ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК 3 И 4 33

Бојан Пејчевски

ГЛЕДНИТЕ ТОЧКИ ВО ЕСЕИСТИКАТА НА КОНЕСКИ 45

Маѓдалена Симџионска

УЛОГАТА НА НЕКОИ ВАРИЈАБЛИ И НА СОЦИОЕКОНОМИЈАТА

ВО УСВОЈУВАЊЕТО ВТОР ЈАЗИК..... 55

Марија Анџевска

ЕТНОНИМИТЕ ВО МАКЕДОНСКАТА ФРАЗЕОЛОГИЈА..... 67

Марија Аџанасова

ПРЕДЛОГОТ *В(О)* ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК..... 79

Маѓдалена Ристевска

ФРАЗЕОЛОШКИТЕ ИЗРАЗИ ВО ПРОЗНОТО ТВОРЕШТВО

НА ПЕТРЕ М. АНДРЕЕВСКИ

(со посебен осврт кон *Тунел,*

Последниите селани и *Небеска Тимјановна*) 93

ЛИТЕРАТУРА

Аџанас Николовски

АКАДЕМИК ПРОФЕСОР ВАСИЛ ИЉОСКИ
(20.12.1902 – 2.11.1995) 120 ГОДИНИ ОД РАЃАЊЕТО 105

Иван Анџионовски

ДЕЈСТВУВАЧКАТА ЕСТЕТИКА И ОБЈЕКТИВНАТА ВИСТИНА
ВО РАЦИНОВАТА КНИЖЕВНА КРИТИКА 115

Александар Ивановски

УЛОГАТА НА ИМАГИНАЦИЈАТА ВО ТЕАТАРОТ..... 123

Горан Тренчовски

РОМАНОТ КАКО ОСНОВА ЗА ПРЕТСТАВА ИЛИ ФИЛМ 131

ПРИКАЗИ

Искра Пановска-Димкова

ДЕСЕТТИ НАУЧЕН СОБИР НА МЛАДИ МАКЕДОНИСТИ
КОНФЕРЕНЦИЈА ВО ЧЕСТ
НА ПРОФ. ЛИЛЈАНА МИНОВА-ЃУРКОВА 145

ХРОНИКИ

Марија Панчева

ХРОНИКА ЗА ЛИНГВИСТИЧКАТА СЕКЦИЈА
НА 49. МЕЃУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА
НА МСМЈЛК ПРИ УКИМ..... 149

Љуџка Евроска

КОНФЕРЕНЦИЈА НА КОМИСИЈАТА ЗА НАСТАВА
НА МАКЕДОНСКИОТ СЛАВИСТИЧКИ КОМИТЕТ 153

Бобан Карапејовски

ЈАЗИКОТ И СТИЛОТ НА ЈОВАН ПАВЛОВСКИ
(По повод јубилејното издание на *Сок од ѝросѿаѿѿа*)

Годината е 2001-ва. Тоа е трауматична година за Македонија, особено за родниот град на нашиот јубилар, Јован Павловски. На Саемот на книгата се промовираат мемоарите на претседателот Киро Глигоров, *Македонија е сè шѿѿо имаме*. Еден (речиси) 14-годишник со голем дел од женскиот дел од семејството е таму. Дознава дека писателот Павловски е соученик со баба му. Поминуваат покрај штандот, сокласниците се поздравуваат по 50 години повторно, Јошко на внукот му подарува книга. Со ситни букви, тешки за читање, но ракопис што личи на мајсторски вез, на првата страница, односно на внатрешната корица е запишано: „На Бобан Карапејовски, за да созрее во умен, здрав и искрен маж.“ Во продолжение е потписот на авторот. Книгата носи наслов „Одработен страв“, а на радоста на тинејѿерот ѿ нема крај, особено што и тој некогаш сакал да стане поет и имал срамежливи и (веројатно) не сосема успешни младешки обиди.

Четири години подоцна. Еден (речиси) 18-годишник е на Саемот на книгата. Штандот е на Книгоиздателството Ми-Ан. Овојпат приоѓањето е самостојно (зашто и посетата, ми се чини, е без придружба). На *Сок од ѝросѿаѿѿа*, антологискиот роман на Јован Павловски (и Ангел Биков!?), со истиот ракопис е запишано: „На драгиот Бобан Карапејовски, мојот пријател сограѓанин. Срдечно, чичко Јошко.“

Неуспешните писатели обично стануваат критичари. А, злобните јазици би рекле дека оние без имагинација, оние што не можат да замислат, да создадат и да оживеат на хартија имагинарен свет, кој како да постои тука некаде до нас, стануваат лингвисти. Кој да претпостави дека главниот спореден лик од претходните пасуси, на 85-годишнината од раѓањето на авторот на овој роман ќе го има задоволството да напише и нешто за него. Задоволство што, поради погорните околности, се претвора во „(одработен) страв“. Овојпат за јазикот и стилот на Јован Павловски, низ призмата на она што *differentia specifica* на идиолектот на авторот *vis-à-vis* другите во македонската книжевност.

Биографиите на писателите обично растајнуваат некои нивни стилски и лексичко-граматички особености. Па, така податокот дека Јован Павловски е роден во Тетово во 1937 година, првпат прво одделение посетувал за време на окупацијата во

училиште со албански наставен јазик за веднаш потоа да го преслуша на македонски или, пак, неговиот професионален век поминат како новинар, уредник на неделникот „Екран“ и, особено, дописник на дневниот весник „Нова Македонија“ од Москва, на некој начин го предодредуваат стилот на авторот. Очекуваме дијалектизми, регионализми, руски теми, но и израз што е производ на стилски синтези: извесен меѓустил, кој се создал како резултат на внатрешните дијалози на поетот, прозаистот, новинарот и публицистот Павловски. За такви интерполации, односно стилски синтези имаме пишувано и во врска со творештвото на Ристо Лазаров¹, т. е. за неговата наративна и референцијална поезија, но кај Павловски жанровската ширина се протега и во сферите на прозата. Идејата на Конески за јазикотворечки личности и синтезите како силен одраз на процесот на затврднување на стандарднојазичната, но – уште повеќе – на литературната норма, која е далеку поширока од она што лингвистиката го означува како „стандард“, се потврдува и во синтетизирањето на народниот јазик, уметничката креативност, дијалектот, публицистичкиот стил, референцијалноста и имагинацијата кај Павловски². На пример, во *Сок од ѝпросџаџа* имате нарација во прво лице, упатување кон дневнички записи, дијалози, преставување настани без инволвирање на раскажувачот (во вид на вест), но и висок степен на драма и елементи на психолошки роман, пресврт, силна имагинација и јазикотворечка умешност.

Како раскажувач, романсиер, поет, автор за деца, кај него обединувачката тенденција е умешноста за создавање и претставување настан што влијае врз нарацијата и врз рецепцијата на читателот. Ако една вест мора да ги содржи елементите: *кој*,

¹ Карапејовски и Пандева 2021.

² „Во процесот на создавање на еден млад литературен јазик, во одделни периоди, откако во колективот се насобрал нов јазичен „материјал“, се јавуваат јазикотворечки личности, надарени стилисти, што умеат да извршат подбор на елементите и да ги вклучат во една складна стилска синтеза. Притоа важна улога игра контактот со некој престижен јазик (јазик на вишата култура), бидејќи ни еден нов литературен јазик не се развива изолирано. Јазикотворечките личности треба да ја погодат мерката спрема која народната основа ќе ги апсорбира туѓите наноси, без да биде самата потчинета. Кога ќе се постигне една таква синтеза во индивидуалниот опит, тоа се доживува како откритие за колективот и се усвојува од него како општа придобивка. Во случајот со развитокот на македонскиот писмен јазик во XIX век тоа се илустрира со примерите на Пејчиновиќ, Жинзифов, Прличев и Цепенков. Сега можам да прецизирам дека тоа што го нареков стилска синтеза се појавува преку дејноста на одделни такви личности во рамките на различните функционални стилови“ (Конески 2018, 167).

каде, коџа, зошиџо, шиџо (и како), тогаш и една добра нарација мора да биде определена со *хроноџоџоџи* (времето и местото, на пример, во Москва, крајот на 80-тите); *арџументџоџи* во предикатско-аргументската структура на исказот, односно *субјекџоџи*, оној што ја врши работата, кому му се припишуваат особености (Ангел Биков се буди = будниот Ангел Биков, во рамките на секундарната предикација, која, во основа, модификува и припишува квалитети) или е *spiritus movens* на дејството, како и *кардиналниџе функции* (Барт 1996), *џредикаџиџки јаџра* (предикати, природи – во семантичко-синтаксичката структура на исказот, односно на реченицата), кои ги условуваат другите прирекувања (во *Сок ог џросџаџа* речиси насекаде, во секоја одделна „вест“: Ангел Биков *се буди* со пријатното чувство дека му *се крева*; Ангел Биков *лежи* со Љубов Алексеевна Горчинова; сопругата го *џосеџува* А. Б. во Москва, итн., итн.)³.

Всушност, извесни аспекти на теоријата на литературата наоѓаат своја почетна точка, примарна идеја во лингвистиката. Структурализмот во својата пренатална фаза го има зачетокот кај Сосир: јазикот е структурата, тоа значи дека е составен од делови. Јазикот е систем, а тоа значи дека секој елемент на структурата, секој дел, покрај содржина, која наоѓа свој формален израз, е дел од поврзани елементи во некаков меѓусебен функционален сооднос. Функционалната стилистика, пак, за која зборуваат П. Гиро, Ст. Гајда и М. Јелинек (сп. Минова-Ѓуркова 2003, 105–107) повторно се базира на лингвистички модел, подоцна преземен и во теоријата на комуникацијата, особено кај рекламите: шемата на Јакобсон за функциите на јазикот определува испраќач (авторот), примач (читателот), порака (делото), контекст (околности), код (македонски јазик), медиум (канал: книга). Функционалната стилистика за Гиро е чекор кон т.н. неореторика, во смисла на тоа дека ние се интересираме за односот меѓу формата на говорот (би рекле, начинот и стилот) и неговата функција (Минова-Ѓуркова 2003, 105).

Каде се огледуваат стилските синтези? Според Минова-Ѓуркова (2003, 106) белетристичкиот род на новинарскиот потстил

³ „За да биде една функција кардинална, доволно е дејството со кое се врзува таа да отвора (или да воведува, или пак, да затвора) некоја последична алтернатива за текот на приказната, накусо, да инаугурира или да заклучува некоја несигурност; ако во еден фрагмент звони телефонот, подеднакво можно е да се одговори или да не се одговори, нешто што нема да пропушти да ја одведе приказната во две различни насоки“ (Барт, 1996: 144–145); „(...) тоа се ‘кризни’, ‘ризици’ наративни точки на кои паѓа одлуката во раскажувањето: дали ќе продолжи, во кој и каков правец ќе продолжи или – дали ќе престане“ (Вангелов, 1996: 27).

на публицистичкиот стил се одликува со избор на актуелни, современи теми. Неореториката, како и традиционалната реторика, обично избира „жешки“ теми за експлоатација. Во уметничколитературниот функционален стил „доаѓаат до израз: а. речничкото богатство на јазикот (кај Павловски во сите вариетети: жаргонизми, разговорна лексика, дијалектизми, опсцена лексика итн., заб. Б. К.); б. основните и вторичните значења на зборовите, но и на граматичките форми (метафоризации, когнитивни метафори, генитивни метафори, заб. Б. К.); в. можностите за метафоризација на исказот (параболичност, заб. Б.К.); г. фразеологијата од различен произлез; д. можностите што ги дава граматичката структура на јазикот; ё. синонимијата, хомонимијата, антонимијата и паронимијата на сите рамништа; е. стилски обележите средства; ж. стилски обележената употреба на неутралните јазични средства“ (Минова-Ѓуркова 2003, 235).

Ако е нешто структура, тогаш тоа може да се конструира (креација), да се деконструира (Дерида) и да се реконструира (интертекстуалност, цитатност...). Анатомијата на машкото тело (простатата) и репродуктивните течности што ги создава, уште во насловот на најпознатиот роман на Павловски се искористени како метафора: сокот од простата е (пред)знак за (нужно, проектирано) страдање, но и за уживање. Комбинацијата од нарација, дијалози и дневничка проза ја даваат првата мистификација: ако дневникот на главниот лик, Ангел Биков, е толку присутен во белешките кон главите (организирани како „ендноти“, небаре се работи за научна монографија, а не за белетристика), тогаш, нужно, тој е и коавтор на делото. Постои ли Ангел Биков? И неговото име и она на Љубов Алексеевна Горчинова, очигледно, се одлична контекстуализација и функционализација на ономастиката: неслучајно добродушниот главен лик е Ангел, уште помалку случајно е што неговата изразена сексуалност наоѓа паралела во функцијата на животното од кое се изведува неговото презиме (Биков). Како што, бездруго, горчлив вкус има љубовта кон Љубов Алексеевна Горчинова. Имињата се мотивациски точки, а тоа значи дека и ономастиката помага во обликувањето на стилот на авторот: ономастикот е вид стилема!

А, во примерите како: *Како да доаѓа на себе од соној и ѝрвичнојо изненадување: ѝа, ѝоа Љујче, навистина, лежи до неѓо, како и секогаш, гола и собрана во клојче!*, според нашиот ономастичар Љупка Станковска, се забележува деминутивната форма од името Љупка, Љубица, односно од Љуба (Станковска 1992, 400), која е дијалектно маркирана: пообично е изведувањето Љупче од Љупчо, т. е. од Љубо (Станковска 1992, 169),

а не од женското Љупка, карактеристично за македонскиот запад, особено за Тетово (од приватен разговор со авторката).

Когнитивната лингвистика може да се изедначи, во извесна смисла, со теоријата на концептуалната метафора, односно да се следи развојот во ставовите на Лангакер (Langacker 2008) и Лејкоф (Lakoff et Johnson 1980, со Марк Џонсон; Lakoff 1987). Идејата дека светот се поима преку модели на мислата, а не само преку поединечни/индивидуални претстави го презентираат моделот на концептуалната/когнитивната метафора: ако нешто расте, да речеме, тогаш тоа, нужно оди во височините, па логично е да речеме дека цените се покачени, пораснати, одат нагоре. Таквата метафора веќе не е израз на индивидуалното сфаќање на светот, туку е производ на концепт, односно на модел. Кај многу македонски автори, според Д. Пандев, концептот „бунт“ е појдовната точка. Кај Павловски, односно во *Сок од ипросијата*, концептуалната метафора „телесни течности“ е еквивалент на „секс“, а натаму тоа се разработува преку „месото“ на кардиналните функција, односно предикацијата, во „љубов“, „невозвратена љубов“, „прељуба“, „осаменост“, а сето тоа дава живот, кој нужно води кон смрт (концептот на каузалност и концептот на конечност/смртност).

Всушност, веројатно основниот концепт е *неверсѝвојѝо*. Натконцептот е *незадоволсѝвојѝо*, односно *осаменосѝа*. Начинот на површинска реализација се глаголите (предикацијата): „*Се буди од иријатнојѝо чувсѝво дека му се крева.*“; „*Анѝел ирѝменува иосѝојано исѝа иѝакѝика: со својоѝ сосѝрадалец кѝ ја доѝре неколкуѝаѝи женаѝа, јасно сѝавајќи ѝ до знаење дека сака да ѝо **вовре** во неа, убеден дека иѝаа веднаш иоѝоа сѝанува бесѝомошна.*“; во комбинација и со глаголскиот прилог: „*Таа не реагираше дури ни иѝоѝаш коѝа нежно, ѝалејќи ја, иочна да ѝо **вовлекува** ирсѝоѝи во нејзиниоѝи маѝейсан ходник на чиј крај, далеку, ѝореше вечен оѝан.*“; процесуалноста изразена и преку глаголските именки: „...ѝо **чувсѝвува** неѝовоѝо **затѝврднување**...“; „*Ја ѝледа и бавно ѝо **дрка**, ако е иѝоа **дркање**, вооѝиѝо: само иоѝинува со ирсѝиѝиѝе иреку набрекнаѝаѝа ѝлавичка, одвреме-навреме **влечејќи** ја кожичкаѝа ѝоре-долу, и на свое оѝромно чудење, чувсѝвува оѝи **може да сврши**. Како кѝиѝ, иѝио би рекле сѝариѝе Грѝи*“, итн.

Во *Сок од ипросијата* имаме два субјекта, зашто се води и (најмалку) двојна нарација. Волунтативот искажан преку глаголот „сака“, во таа смисла, во дијалозите или во сказот може да се усогласи или да ги потенцира двата субјекта:

„*И дагов сѝо рубли и иѝоа забележиѝиѝелно ѝо иоѝрави нејзиниоѝо мислење за мене. Ми иѝврдеше дека чудесно се чувсѝвува,*

но не сакаше да осџане да сџие кај мене. Некој сџдрав се беше вовлекол во неа.“

наспрема:

„И една изуџрина, неколку дена џоџоа, коџа Анџел Биков сакаше да ја исџровоџира малаџа секретарка на Генералниоџ, Вишња Соколовска, џаа џодџоџвено му одџовори...“

Желбата може да биде и на тој што го врши дејството (не сакаше да осџане), но желбата може да биде искажана и за дејство што треба да го стори или да не го стори некој друг (сакаше да ја исџровоџира).

Павловски употребува конструкции што се доживуваат како архаични, народни:

„До шџо има сок во себе, до шџо има џечностџ, крв, сџерма, сџ му се џовлекува надолу, забрзано шурка, и Анџел Биков чувсџивува дека може да сврши наеднаш.“

Конструкцијата „до што“, со значење „онолку колку што има“, „целосно“, „докрај“, и „шурка“, ‘блика, обилно тече, се излева во силен млаз’ (шурка², ТРМЈ, наспрема шурка¹ ‘бара, буричка, претура, пребарува’, иако ставени како хомоними, сепак, со силна поврзаност на значењата во смисла на концептуализацијата на стварносните поими).

Со извесен нетипичен збороред се фокусира некој збор во реченицата, па наместо глаголот да иде непосредно по сврзникот („...што сака повеќе кај неа...“), имаме:

„...џој не може со сиџурностџ да оџредели шџо џовеќе сака кај неа...“

Збороредот е едно од основните средства (заедно со реченичниот акцент, во делот на супрасегменталната фонологија) за постигнување ефект на тематизација, односно на фокусирање и можност за тематско-ремаатска сегментација на исказот. Не е случајно што литературните јазици, функционалните стилови и информациската структура на реченицата, кои играат важна улога во јазикот на литературата, се предмет на интерес на една иста школа – Прашката лингвистичка школа.

Создавањето ефект на истакнување, фокусирање, односно маркираност, авторот постигнува и со чисто граматички средства, односно со средствата на граматичката синонимија – искажување на негиран футур, неутрално (поради фреквенцијата доживеано така) со конструкциите нема да + презент наспрема не + ќе-футур:

Ако не ме бакнеџе, јас не ќе можам да возам.

Во погорниот пример сето тоа потсилено и со употребата на условна зависносожена реченица за искажување реален услов. А, кога е во прашање условот, освен со вообичаениот сврзник ако, Павловски ги користи и конструкциите со шџом, во

кои се огледува и висок степен на каузалност⁴, а експлицитната кондиционалност се препознава и по употребата на *ш̄ога̄ш* во главната реченица:

Ш̄ш̄ом се занимава̄ше со медицина, ш̄ога̄ш може̄ше и да ми йомо̄г̄не̄ше?

(‘Ако/Бидејќи се занимавате со медицина, (тогаш) можете и да ми помогнете?’)

Писателот е мајстор ако успее да вклопи нестандартен израз без да го забележите во текстот, односно кога отстапувањето е мотивирано на извесен начин. На пример, во ТРМЈ забележуваме за глаголот *љуби*: ‘1. Чувствува љубов, сака некого или нешто. Прв пат вистински љубеше. Истовремено ја љубеше и ја мразеше. 2. Бакнува некого. Страсно ги љубеше неговите усни.’ Сепак, иако во првото значење се дава објаснувањето ‘сака некого или *неш̄шо*’, во примерите објектот е означен како /+живо/, а конструкциите со /-живо/ се доживуваат како дијалектни (на западната периферија, изогласа на линијата Тетово – Охрид): *Љуби (да јаде) сарма. Љуби да йроше̄ша. Љуби убаа̄ј рабо̄ше.*

– *Не сакам брзи лӯѓе! Љубам јаболки, му рече. Ко̄га беше ш̄шоа: йред неколку недели, йред йовеке̄ зодини или йред неколку с̄шоле̄ӣӣја? Сеедно – ш̄шој нико̄га̄ш не разбра ш̄шо сакаше со ш̄шоа Љубов Алексеевна да каже: Љубам јаболки! А да ја йрашаше, ќе беше бесмислено.*

Тука се забележува уште еден дијалектизам, овојпат од северниот ареал: наспрема формата *јаболко* (ср. род единина) се појавува *јаболка* (<*јабука*), па и множината се реализира како кај именките од женски род (*јаболки*), наместо како кај тие од среден (*јаболка*).

Како дијалектизми може да се третираат и аористните форми на имперфективните глаголи:

– *Реков дека синоќа ебав една с̄ш̄рашина йичка – Љубов Алексеевна, девојка ш̄шо ја зайознав во едно друш̄ш̄во. Ми рече дека ш̄ше йознава. Се секаваш на неа?*

Или, пак, формите на глаголите од типот на *йокира* (наместо *йокрива*):

Се буди. Дош̄ира со рака̄ша: ноќна ламба, раб од орман, с̄ш̄уден с̄ш̄г. Пош̄шоа ги ош̄вора очий̄ше – с̄но̄й с̄вей̄лина му зо̄ йокира й̄елой̄шо.

Ваквите форми обично се појавуваат во дијалози, со што дијалектизмот е во функција на прикажување на автентичен разговор/изјава/искаж, додека, пак, последното *йокира* веќе може да се третира како отстапување и несвесно влијание на

⁴ За конструкциите со условно, односно причинско *ш̄ш̄ом* се задржуваме во одделен прилог, каде што како илустративен материјал се користи и делото на Ј. Павловски.

родниот говор врз авторот. Како и примерите со *цигариња* наместо цигари:

*И куйува два ѝакеѝа **цигариња** и Ајсу Мамаговна е сосема задоволна.*

или, пак:

ѝомери наместо ѝомесѝи:

*Никакви кайки желба не сѝрујайѝ низ неговѝиѝе вени, никакви **ѝомерувања** во неговѝаѝа внайрешносѝи.*

Како такво влијание или, пак, влијание на други (попрестижни) јазици, во случајов – српскиот, во рамките на теоријата на стилските синтези, може да се издвои и примерот со глаголот *сиса* наместо *цица*:

*Кога излеговме од ресѝораноѝи, самаѝа и ѝрва ми го вовлече јазикоѝи в усѝа, ми ја **исиса** сеѝа ѝлунка...*

Во таа смисла (разговорност, повисока вивидност, експлицитност), како еден вид поголем степен на убедување во вистинитоста на дејството – тоа е засведочено, преземено, се раскажува оригинално, онака како што се зборува вообичаено, а не како што е пропишано или како што се претпочита во литературата, функционираат и турцизмите:

*... Љубов Алексеевна се ѝодигнува на рацеѝе. Не ме зледа, меѓуѝаоа, чувсѝивувам дека ѝаа веќе знае шѝо се случило со мојоѝи сосѝрадалник. Поѝѝрена на **јасѝукоѝи**, обвѝѝкана со кебеѝо, ѝаа ни луѝа ни задоволна, ни несреќна ни задоволна, се сврѝува кон мене:*

– Те молам, однеси ме дома!

И, ако *долж* во следниот пример е израз на тенденцијата да се добиваат секундарни предлози (во колокациите: **ѝосле** *рабоѝа*, **долж** *улицаѝа*, **ширум** *државѝаѝа*, **согласно** *законоѝи*), за кои стандардот се изјаснува строго против:

Најубаво и е коѝа е сама со себе во негово ѝрисусѝиво.

– Сакаш да сѝиеш кај мене? ја ѝрашува.

*– Многу, одговара и зледа некаде **долж** улицаѝаѝа.*

*Се е **ѝомерено** во оваа мала кафеана од своѝоѝо месѝо,*

примерот *ѝомерено* наместо *ѝомесѝено* повторно одразува дијалектизам, како што е и во: *Никакви кайки желба не сѝрујайѝ низ неговѝиѝе вени, никакви **ѝомерувања** во неговѝаѝа внайрешносѝи.*

Важноста на динамиката што се покажува преку глаголкиот, односно преку системот на предикацијата се огледува и во употребата (погоре) на партиципските, а тука и на глаголските форми што оддаваат народна и разговорна основа и нишка, односно сленг (*буѝааш vis-à-vis ѝуркааш*, но во конкретниот случај *сѝавааш*):

*„Внимавај кај го **буѝааш**“, ѝроѝесѝѝира ѝаа.*

А, сленгот може да се огледа и преку категоријата обраќање, со интонација, меѓу заперки, каде што *бац* е вокативот од *бајќика*: „Еби го, **бац**, времето е *пар*!“

Автентичноста на дијалозите ја завршуваме со примерот на употреба на пофреквентното *двесџа* наместо стандардното *двесџе*:

*Дури пог пушоџи, пред да ми се намесџи, ми вели: Сакаш да поразговараме за некои финансиски прашања? А јас набрекнуџи, сиоџи претворен во џенис, и велам: Се разбира, сакам! Двесџа рубли, ми вели џаа, а нејзиниоџи глас ме обвџукува со џие свилени ниџки и јас не сакам да се бранам: Важи, велам, **двесџа** рубли! Дури и во џаква надркана сосџојба, мислам: Што е **двесџа** рубли!*

Во рамките на извесни авторски експерименти со зборообразувањето, но со поддршка во системот, можеме да го третираме формите од типот на милеше:

Најросџо, не му се милеше да разговара со неџо, макар што човекоџи излезе и фер и широкогџраг.

наспрема повообичаеното: „не му беше мило“.

А, пак, примерот:

Таа беше нивниоџи најспраоџен инспруменџи преку коџо се превосџиџуваше идеолошкоџи и џолиџичкиоџи неисџомисленџк.

фиксира две интересни пројави: разговорното, дијалектно *спраоџен* (: стравотен, со изгубено интервокално *в*, вообичаено за западномакедонскиот ареал) и, уште поспецифично, употребата на коса акузативна форма во улога на *casus generalis/oblique* од заменката *кој* за /-живо/ [...преку кого..., наместо: преку кој (инструмент)].

Авторот употребува падежни остатоци и во други контексти:

*Меџуџоа, верувам во џосџојаноџио човеково признавање на својџа бесџомошноџи и неџовойџо барање џоџкреџа од **друџо-џо**, од некоја џовисока сила.*

Или, пак⁵:

⁵ Формите како Стојана, Петрета, Велка (и кај презимињата: Петров – Петрова, Рацин – Рацина), претставуваат остаток од некогашната генитивно-акузативна форма. Меѓутоа денеска, излегувајќи од целостта на нашата дефлекција, погрешно е да ги сметаме споменатите форми за еден одреден падеж: тие ја вршат службата на општата именска форма. Тие не се протегаат дури ни на сите имиња, на пример не на оние од типот Коста, Никола, Методи, кај кои нема посебна наставка дури ни за вокативната форма. Освен тоа има веќе случаи, а ако покрај името иде и презимето тоа е дури и сосем често, да се заменуваат формите на -а со субјектната форма. Така е на пример, сосем обично да се каже: Одед со Гоце Делчев (место: Одед со Гоцета Делчева или Делчев). Сп. уште: Тодоров со укучен и пијано заматен поглед гледаше во Петкова (К. Чашуле), но: Насте го отепаа бегачки од затвор. – Ке му ги однесе на Насте (В. Малески). Сево ова доволно убедливо зборува дека немаме во случајов работа со некој посебен падеж, па

Свони во сџанои кај сесџра ѓ, сака да го ѓраша Ванча кога џоа Шарин ѓрџнала дома – никој не ја крева слушалкаџа...

Поџоа сџанува: ѓреба да оди и да џи земе Милана Сџерјоски и Зарейџа Иванов од хоџелои – џи ѓокани на вечера кај Шарин Раџаџовна.

А, меѓу народниот збор и дијалектот, односно западномакедонските изоглоси, продолжува тоа генерализирање на акузативот и губење на дативот кај личните заменки, па во текстот на Павловски се користи *нив*, *им* наместо *ним*, *им*:

Тие се како брилен: нежни, расџаџ високо, нив секоџаш им ѓреба машко раме на кое ќе се ѓоџџраџ. А џи џи злоѓоѓребуваџ.

Вообичаениот рефлекс на секундарниот ер во а ($\text{ъ}_2 > \text{а}$), како во итар, модар, бистар, кај Павловски знае да биде напуштен во полза на рефлексот -е- (-ер)⁶:

Може ли Сџанко Вукевски да е ѓолку мѓдер и иџар и сеџо ова да го измисли, доколку дознал за она џиџо се случи меѓу А. Б. и Жана Свердлова, џаа изуџрина кај Људа, кога џој замина на рабоџа, а домаќинкаџа оѓиде да куџи леб?

...чудејќи се, ѓри уџринскаџа свеџлина, колку џој е мѓдер и црн, сиѓи исѓресечен со џемносини жилички, исѓолнеџи со жеџка крв, во сѓоредба со џаа болна белина на неџинаџа кожа.

Како србизми можеме да ги третираме примерите:

ме расџури и в долџ и ѓоѓреку, меџуџоа, убаво ми ѓлаџи: сџо и ѓедесеџ зелени долари!

на усѓорена филмска снимка од финиџоѓ,

каде што првото е калка – „уздуж и попреко“ (во формата: „уздуж и попреку“ и во тетовскиот дијалект), а второто србизам за „бавно“.

затоа и употребата на самиот термин „падеж“ е сосем излишна во нашата граматика и внесува само нејасност, бидејќи ги определува неточно некои преживелици во нашиот јазик, денеска преосмислени, во целостта на неговиот систем (Конески 2021б, 216–217).

⁶ Што се однесува до секундарниот вокал пред крајното р (ст. сл. вџтрџ, добрџ), сметаме дека пак имаме нормална замена џ > о во галичкиот дијалект (ветор, добор, ведор и сл.), односно џ > е во повеќе други дијалекти (ветер, добер, ведер и сл.). Моменти од морфолошки карактер можеле да го поттикнат изборот на алтернацијата во една или друга посока. Поинаков бил развитокот што довел до формите како ветар, добар, ведар во централните и некои западни говори. Имено, во нив се задржало очевидно некое време вџџр и сл. за подоцна преку вџџр и сл. да се дојде до денешната состојба (можеби едновремено со преминот на ѓ (од ж) во а: рџка > рака, в. § 58). Постариот стадиј со вокално р е зачуван и до денеска во синтагмите *ѓѓбрден*, *мѓрџкамен* (инаку: *ѓѓбар*, *мѓѓар*) во прилепскиот говор. Преку преодните степени *ѓѓџ, *ѓѓџ може да се објасни и западномакедонското *ѓѓан*“ (Конески 2021а, 47).

орги Старделов ќе напише: „Сок од ѝросџаџа е несекојдневно, по многу нешта еретичко дело, дело естетски мошне релевантно, речиси парадигматично за постмодернистичката поетика на современата македонска проза.“

Ние се осврнавме на некои јазични аспекти на ова дело. Тргнавме од премисата дека авторот на еден класик е, без сомнение, јазикотворечка личност. Биографијата на авторот и анализата на неговиот стил покажа дека тој ги користи сите средства на јазикот и за да постигне ефект и да (рас)каже поавтентично и поблиску до читателот, но и за да ги покаже можностите на јазикот. Дијапазонот на Павловски оди од лиризиран исказ и поетизација, преку нарација и журналистичко-публицистичка фактографија (обично без елементот *зошџо*, зашто новинарството се занимава со фактите, а филозофијата и/или логиката – со вистината), па сè до дијалектизми, регионализми, сленг, жаргон, фразеологизми, разговорен стил, прирекување (предикација и преку модификација).

За да се заокружи сосема анализата, неминовно треба да се проследат и другите дела на Јован Павловски. Како наш иден предизвик стојат и *Тоа Раѓовце во кое ѝаѓам длабоко* и *Град, џодини, луѓе*, но и творештвото за деца, поезијата, публицистиката. Сите тие одделни анализи се вовед во една поопширна студија, која треба да го третира јазикот и стилот на Павловски, преку кои, како јазикотворечка личност на стилски синтети, помага и во подборот, кристализацијата и (ре)актуализацијата на некои форми на македонскиот јазик. Тоа е сосема комплементарно со еден претположен втор дел на таа студија (или прв, сеедно), во кој ќе се истакне и специфичната и врвна естетика на неговите дела, како придонес за вечноста на македонската литература и уметност.

Користена литература

- Барт, Ролан. 1996. „Увод во структуралната анализа на раскажувањето“, Во: *Теорија на ѝрозџа*, 129–177. Скопје: Детска радост.
- Вангелов, Атанас. 1996. „Елементи на расказноста“, Во: *Теорија на ѝрозџа*, 7–40. Скопје: Детска радост.
- Карапејовски, Бобан и Марија Пандева. „Интерполации и/или меѓустил: Јазикот во творештвото на Ристо Лазаров“. *Денови на Блаџоја Корубин*. (во печат)
- Конески, Блаже. 2018. *Свеџоџи на ѝеснаџа и леџендаџа*. *Криџичко издание во редакција на Милан Ѓурчинов, џи. 5*. Приредил: Милан Ѓурчинов, соработник: Бобан Карапејовски. Скопје: МАНУ.

- Конески, Блаже. 2020. *Македонскиот XIX век. Критичко издание во редакција на Милан Ѓурчинов и Капица Кулакова, т. 6*. Приредиле: Анастасија Ѓурчинова, Лидија Капушевска-Дракулевска и Бобан Карапејовски. Скопје: МАНУ.
- Конески, Блаже. 2021а. *Историја на македонскиот јазик. Историска фонологија на македонскиот јазик. Критичко издание во редакција на Капица Кулакова, т. 9*. Приредиле: Веселинка Лаброска и Људмил Спасов, соработници: Искра Пановска-Димкова и Љупчо Митревски. . Скопје: МАНУ.
- Конески, Блаже. 2022б. *Грамматика на македонскиот литературен јазик. Критичко издание во редакција на Капица Кулакова, т. 10*. Приредиле: Елена Петроска и Станислава-Саша Тофоска, соработник: Бобан Карапејовски. Скопје: МАНУ.
- Минова-Ѓуркова, Лилјана. 2000. *Синтакса на македонскиот стандарден јазик*. Скопје: Магор.
- Минова-Ѓуркова, Лилјана. 2003. *Стилистика на современиот македонскиот јазик*. Скопје: Магор.
- Станковска, Љубица. 1992. *Речник на личните имиња кај Македониите*. Скопје: Авторско издание.
- Lakoff, George and Mark Johnson. 1980. *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press. ISBN 978-0-226-46801-3.
- Lakoff, George. 1987. *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind*. University of Chicago Press. ISBN 0-226-46804-6.
- Langacker, Ronald W. 2008. *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. New York: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-533196-7.